

управління та місцевого самоврядування, раціонального використання комунальної власності, залучення приватного капіталу, формування оптимальної системи взаємодії місцевих, регіональних і державних органів влади, так і формування умов, які опосередковано впливають на розвиток соціальної інфраструктури, таких як ціннісні орієнтації, моральні норми і т.п.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коломицева О.В. Формування інституційного середовища в трансформаційній економіці / Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ : [зб. наук. праць]. – Кривий Ріг, 2009. – № 3 (19). – С. 3 – 6.
2. Коломицева О.В. Порівняльний аналіз моделей структурної модернізації економіки / Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. – Луганськ : «Елтон – 2», 2009. – Вип. 5. – С. 275 – 280.
3. Валентюк І., Сич Н., Сухенко В. Регіональна інфраструктура: сучасний формат та інструменти розвитку. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2010. Вип. 1. С. 148–161.
2. Федулова С. О. Фундаментальна нелінійність

розвитку в регіональних дослідженнях. Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. пр. 2017. Вип. 1 (57). С. 125–131.

3. Далисова Н.А. Роль інфраструктури в розвитку ринкової економіки / Н.А. Далисова // Матеріали конференції учасників «Програми FEP 1995-2002». – Вашингтон, 2004. – С. 28-34.

4. Пакуліна А. А. Специфіка державного регулювання соціальної сфери у сучасній змішаній економіці / А. А. Пакуліна // Економічний простір. – 2012. – № 65. – С. 111-116.

5. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін : монографія / за ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, Економічна думка, 2009. – 528 с.

6. Куценко В. І. Соціальний вектор економічного розвитку / В. І. Куценко. – Київ : Наукова думка, 2010. – 735 с.

7. Васильєв О. В. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: монографія. Харків: ХНАМГ, 2007. 341 с.

8. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації: аналіт. дослідж. // ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень»; Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 108 с.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СИСТЕМНОЇ ДОСКОНАЛОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

DETERMINATION OF THE COMPANY'S SYSTEM PERFORMANCE LEVEL OF THE ENTERPRISE BY THE RESULTS OF ITS FUNCTIONATION

УДК 33.331.4

Гавкалова Н.Л.

д.е.н., професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Гагарінов О.В.

аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Статтю присвячено проблемі оцінки рівня системної досконалості промислових підприємств. Запропоновано первинну оцінку рівня системної досконалості промислових підприємств здійснювати на базі інтегральних показників, які характеризують рівень системної досконалості за чотирма складовими: взаємодія із зовнішнім середовищем, операційні показники, персонал, стратегія та фінанси. Проведено оцінку рівня системної досконалості машинобудівних підприємств Харківського регіону.

Ключові слова: системна досконалість підприємства, стратегія трансформації, оцінка ефективності діяльності підприємства, таксономічний аналіз, результати функціонування.

Статья посвящена проблеме оценки уровня системной совершенства промышленных предприятий. Предложено первичную оценку уровня системного совершенства промышленных предприятий осуществлять на базе интегральных показателей, характеризующих его уровень по четырем составляющим: взаимодействие с внешней

средой, операционные показатели, персонал, стратегия и финансы. Проведена оценка уровня системного совершенства машиностроительных предприятий Харьковского региона.

Ключевые слова: системная совершенство предприятия, стратегия трансформации, оценка эффективности деятельности предприятия, таксономический анализ, результаты функционирования.

The article is devoted to the problem of assessing the level of systemic perfection of industrial enterprises. The initial estimation of the level of system perfection of industrial enterprises is proposed on the basis of integral indicators, which characterize its level in four components: interaction with the external environment, operating indicators, personnel, strategy and finance. An estimation of the level of systemic perfection of the machine-building enterprises of the Kharkiv region was conducted.

Key words: system perfection of the enterprise, strategy of transformation, assessment of the efficiency of the enterprise, taxonomic analysis, results of functioning.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції до світового ринкового середовища та посилення глобалізації і як слідство конкуренції з боку біз-

нес-організацій розвинених країн гостро постає проблема загострення ринкової боротьби за частку ринка вітчизняними промисловими підпри-

емствами. В свою чергу відомо, що промислові підприємства України мають низький рівень конкурентоздатності порівняно із західними бізнес-організаціями за рахунок їх системної недосконалості. У зв'язку з цим актуальним постає проблема підвищення рівня їх системної досконалості за рахунок стратегії трансформації в цільовий стан, що в свою чергу обумовлює необхідність на першому рівні декомпозиції оцінити цей рівень задля подальших висновків та рекомендацій.

Таким чином, актуальність та своєчасність виникнення наукового інтересу до розробки стратегії трансформації промислового підприємства складно переоцінити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питання досконалості організаційно-економічних систем типу бізнес-організацій, фірм та компаній на заході та підприємств у вітчизняній та пострадянській науці займалися такі вчені як: Е. Демінг, Г. Нів, Дж. Харрінгтон, Питерс Т. Дж., Уотерман-мл. Р.Г., Конти Т., Дальгард Й., Су Ми Дальгард-Пак, Окланд Дж., Фоли К. Дж., М. Болдрідж, П. Каліта, П.М. Кобзєв, Гасило Є.А., Пономаренко Т.В. та інші. Аналіз опублікованих праць з предмету дослідження дає підстави говорити про недостатнє наукове розкриття окремих питань, а саме: визначення рівня системної досконалості промислових підприємств.

Постановка завдання. Надати методичні рекомендації щодо визначення рівня системної досконалості промислового підприємства за результатами його функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінку рівня системної досконалості на першому рівні декомпозиції можна проводити за результатами функціонування промислового підприємства, яке є економічною системою, а отже в цьому нам допоможуть підходи, методики, методи та показники, які застосовуються для оцінювання різноманітних аспектів діяльності підприємства.

В першу чергу, мова йде про три види діяльності: основну або виробничу, фінансову та інвестиційну згідно зі стандартами бухгалтерського обліку. Проте цим оцінка аспектів діяльності функціонування підприємств не завершується, тому що вони декомпонуються з погляду на те, що інтегральна або часткова ефективність та результативність цих видів діяльності в принципі залежить від того, які підходи були застосовані при створенні та організації функціонування даного конкретного підприємства.

Це в подальшому відобразилося як на показниках ефективності та результативності і системи управління і безпосередньо об'єкту управління, а отже на всіх підсистемах та функціях, які призначені будь-якому підприємству: маркетингова, виробнича, управлінська, фінансова, комерційна, збутова, НІОКР, технічного забезпечення тощо.

І, все це і об'єднується в загальносистемні види діяльності, які представлені у моделі параметричної ідентифікації підприємства як об'єкту управління [1], в табл. 1 наведені базові складові системної досконалості підприємства.

Таблиця 1

Базові складові системної досконалості підприємства*

Системна досконалість	
Загальносистемні види діяльності	Базові системні елементи
Загальносистемна управлінська діяльність	Засоби праці Предмети праці Елементи умов праці Активний елемент – персонал
Загальносистемна основна (виробнича діяльність)	
Загальносистемна обслуговуюча діяльність	
Загальносистемна забезпечуюча діяльність	

* - складено автором за [2]

Проблема оцінювання результативності та ефективності промислових підприємств постійно ускладнюється з часом. Це відбувається тому, що постійно змінюється зовнішнє середовище прямого та непрямого впливу, до того ж, початок 21 сторіччя був названий епохою невизначеності, а отже він характеризується слабкою прогнозованістю майбутнього. В контексті стратегічного управління підприємствами це викликає необхідність зміни як підходів, так і підвищення кваліфікації управлінського персоналу та зміну їх орієнтації на трансформацію промислових підприємств у стан системно-досконалих бізнес-організацій.

Отже, розглянемо існуючі підходи до оцінки результативності та ефективності функціонування промислових підприємств. В першу чергу, слід зазначити, що в 1977 року у м. Ліма на конгресі міжнародних організацій вищих органів фінансового контролю були затверджені основні принципи, які закладено в основу декларації щодо їх застосування по всьому світові в процесі комплексної оцінки ефективності підприємств. Згідно цього документу [3] ефективність при аудиті підприємств повинна бути комплексною та базуватися на оцінці принаймні трьох складових:

- Економічність;
- Ефективність;
- Результативність.

Говорячи про імплементацію цих принципів та Лімської декларації в цілому в Україні, то вони введені в дію Постановою Кабінету Міністрів «Питання проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту» № 361 від 25 березня 2006 року [4] і змінами, які були внесені згідно Постановою Кабінету

Міністрів № 1673 від 29 листопада 2006 року [5] та Наказу Голови КРУ «Про вдосконалення проведення аудиту ефективності бюджетних програм» № 444 від 15 грудня 2005 року [6].

Отже, спираючись на ці документи можна говорити, що з традиційної точки зору рівень системної досконалості промислового підприємства можна оцінити використовуючи принципи, які в них описані та застосовуючи в подальшому певні критерії та відповідно до них показники. Проте на цьому етапі вже слід зазначити, що діяльність вітчизняних підприємств далека від відповідності вимогам міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, а також сама коректність, об'єктивність та в цілому релевантність фінансової, бухгалтерської та управлінської інформації, враховуючи той факт, що лівова частка економіки України знаходиться в тіні, нерідко вводять в оману аніж сприяє кращому розумінню стану підприємства задля покращенні його діяльності в стратегічному та практичному контексті.

В контексті проблематики, яку ми розглядаємо почнемо з того, що оцінку функціонуванню промислових підприємств можна дати за моделями KPI [7,8]. В цілому моделі KPI використовують різноманітні управлінські, концепції, які наведено в таблиці 21.

Виходячи з табл. 2, слід відзначити, що це не весь перелік управлінських концепцій, які дозволяють оцінювати результативність та ефективність функціонування підприємств, проте вони є найбільш поширеними та загальновідомими. Серед них найбільш популярної як в науці і як слідство в практиці безумовно є концепція Нортон і Каплана.

Слід також зазначити, що з розвитком технологій управління всі ці концепції постійно знаходяться у русі, дороблюються та вдосконалюються задля відповідності конкретному моменту часу, факторам успіху, цілям та критерію в контексті того чи іншого підприємства.

Згідно досліджень М.Г. Браун [9] за останні 30 років підходи, в тому числі ті, на яких базуються концепції наведені у табл. 2, з моменту представлена науковій та бізнесовій спільноті збалансованої системи показників Нортон і Каплана, які використовуються для оцінки ефективності пройшли три чітких фази, кожна з яких тривала 10-15 років. З початку 1990-х років система збалансованих показників еволюціонувала від оцінювання великої кількості (30-50) простих показників до оцінювання інтегральних показників, які охоплюють усі сфери діяльності підприємства та дають можливість зробити більш менш ґрунтовні управлінські висновки та прийняти обґрунтовані рішення менеджменту підприємства [15].

Узагальнюючи дослідження останніх років можна зробити висновок, що на сьогоднішній день типова система показників за ключовими підсистемами підприємства включає 5 основних блоків [9]:

1. Показники взаємодії з клієнтами
2. Показники зовнішніх факторів
3. Показники складової персонал
4. Операційні показники
5. Стратегічні і фінансові складові

Спираючись на модель параметричної ідентифікації підприємства як об'єкта стратегічного управління, представлену у роботі [1-2] автором

Таблиця 2

Управлінські концепції, які використовуються в моделях KPI

№ п/п	Управлінська концепція	Автор	Рік виникнення
1.	Система (таблиця) показників французького вченого (Tableau de board)	Ж.Л. Мало	1932
2.	Управління по цілям (Management by Objectives)	П. Друкер	1954
3.	Організаційна система збалансованих показників (OBSC –Organizational Balanced Scorecard)		
4.	Загальний менеджмент на основі якості (Total Quality Management, TQM)		70 рр. XX століття
5.	Управління результативністю (Performance Management) та управління компетенціями (Competence Management)		90 рр. XX століття
6.	Система управління на основі показника EVA (Економічна додана вартість)	С. Штерн	початок 90-х рр. XX століття
7.	Піраміда діяльності компанії	К. Мак-Найр, Р. Лінч, К. Кросс	1990
8.	Модель стратегічних карт	Л. Мейсель	1992
9.	Універсальна система показників діяльності	Р. Х'юберт	2003
10.	Система збалансованих показників	Д. П. Нортон, Р.С. Каплан	
11.	Система Effective Progress and Performance Measurement – оцінка ефективності діяльності і росту	К. Робертс, П. Адамс	1993

* - складено автором на основі [7; 8; 15]

було складено перелік показників для оцінки системної досконалості промислового підприємства за чотирма складовими, які представлено разом із показниками у табл. 3.

На базі визначеного комплексу показників було проведено інтегральне оцінювання рівня системної досконалості підприємств машинобудування Харківського регіону. Вихідні дані для аналізу отримано з фінансової звітності досліджуваних підприємств, яка представлена на офіційному сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондо-

вого ринку України [13] та статистичного збірника, що містить дані по промисловості Харківського регіону [14]. Кількісне значення інтегрального показника оцінки стану внутрішнього середовища за сферами системної досконалості матиме оцінку в інтервалі від 0 до 1. Перевіривши отримані результати таксономічного аналізу, а саме інтегральні показники за чотири роки по підприємствам, що досліджувались, на нормальний закон розподілу, було вирішено застосувати шкалу Харрінгтона, відповідно до якої отримано такі значення

Таблиця 3

Комплекс показників для оцінювання рівня системної досконалості підприємства за ключовими результатами його діяльності*

№ з/п	Назва складової	Показник
1.	Показники взаємодії із зовнішнім середовищем (I_{3c})	Частка на ринку збуту продукції
		Коефіцієнт привабливості товару
		Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
		Надійність поставок сировини
		Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
2.	Показники складової персонал (I_{cn})	Коефіцієнт стабільності кадрів на підприємстві
		Рівень доходів працівників підприємства
		Стан здоров'я працівників підприємства
		Кадровий склад підприємства
		Характеристики рівня освіти працівників підприємства
		Підготовка і перепідготовка кадрів
		Коефіцієнт плинності кадрів
3.	Операційні показники (I_{on})	Продуктивність праці промислового персоналу
		Фондоозброєність
		Коефіцієнт інноваційності виробництва
		Коефіцієнт використання виробничої потужності
		Питома матеріаломісткість
		Фондовіддача
		Коефіцієнт придатності основних засобів
		Рівень автоматизації та механізації виробництва
		Коефіцієнт оновлення техніко-технологічної бази
		Матеріаломісткість
4.	Стратегічні та фінансові показники (I_{cfn})	Коефіцієнт автономії
		Коефіцієнт маневреності
		Коефіцієнт абсолютної ліквідності
		Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень
		Об'єм продажів
		Собівартість реалізованої продукції
		Чистий прибуток
		Рентабельність діяльності підприємства за чистим прибутком
		Рентабельність продажів
		Рентабельність власного капіталу
		Рентабельність основних фондів

* - складено автором за джерелами [7-12]

Таблиця 4

Інтегральне оцінювання рівня системної досконалості підприємств машинобудування Харківського регіону за ключовими сферами за 2014-2017 рр.

№	Машинобудівні підприємства	2014 р.				2015 р.				2016 р.				2017 р.			
		I _{sc}	I _{cn}	I _{on}	I _{cdpn}	I _{sc}	I _{cn}	I _{on}	I _{cdpn}	I _{sc}	I _{cn}	I _{on}	I _{cdpn}	I _{sc}	I _{cn}	I _{on}	I _{cdpn}
1.	ПАТ «ХТЗ ім. С. Орджонікідзе»	0,545	0,721	0,142	0,573	0,404	0,665	0,208	0,089	0,603	0,324	0,375	0,090	0,587	0,301	0,168	0,279
2.	ПАТ «Завод ім. Фрунзе»	0,852	0,617	0,404	0,649	0,699	0,595	0,519	0,501	0,351	0,643	0,596	0,479	0,584	0,607	0,563	0,336
3.	ПАТ Турбоатом»	0,601	0,613	0,076	0,733	0,705	0,457	0,223	0,705	0,416	0,506	0,419	0,633	0,729	0,625	0,254	0,391
4.	ПАТ Завод «Південкабель»	0,667	0,715	0,366	0,632	0,630	0,775	0,356	0,426	0,352	0,905	0,617	0,415	0,547	0,825	0,481	0,249
5.	ВАТ «Електромашина»	0,693	0,534	0,275	0,443	0,610	0,445	0,375	0,361	0,217	0,346	0,510	0,365	0,705	0,220	0,458	0,209
6.	ПАТ «Червоний жовтень»	0,786	0,521	0,354	0,622	0,674	0,376	0,182	0,468	0,225	0,422	0,084	0,394	0,508	0,470	0,170	0,231
7.	ПАТ «Світло шахтаря»	0,548	0,505	0,086	0,601	0,442	0,483	0,063	0,382	0,361	0,425	0,279	0,342	0,225	0,557	0,183	0,144
8.	ПАТ «ХАРП»	0,378	0,718	0,445	0,273	0,221	0,649	0,445	0,073	0,509	0,767	0,448	0,115	0,388	0,883	0,400	0,157
9.	ПрАТ «Завод «Трансв`язок»	0,720	0,283	0,416	0,498	0,518	0,219	0,287	0,223	0,020	0,418	0,320	0,222	0,559	0,432	0,240	0,150
10.	ПрАТ «Харківський завод штамів та пресформ»	0,655	0,312	0,308	0,503	0,604	0,184	0,307	0,420	0,200	0,379	0,354	0,381	0,569	0,381	0,274	0,214
11.	ПАТ «ХАРТРОН»	0,377	0,538	0,436	0,784	0,268	0,532	0,433	0,553	0,418	0,285	0,465	0,548	0,035	0,472	0,299	0,592
12.	ПАТ «ХАРВЕРСТ»	0,121	0,171	0,232	0,488	0,054	0,045	0,206	0,241	0,207	0,011	0,133	0,102	0,324	0,031	0,114	0,242
13.	ПАТ «ХЕЛЗ «Укрелектромаш»	0,206	0,416	0,095	0,470	0,107	0,448	0,067	0,267	0,183	0,573	0,070	0,311	0,072	0,550	0,142	0,120

інтервалів: дуже низький – (0-0,2]; низький – (0,2-0,4]; середній – (0,4-0,6]; високий – (0,6-0,8]; дуже високий – (0,8-1]. Результати наведено в табл. 4.

Також зазначимо, що через різну розмірність первинних показників перед таксономічним оцінюванням було проведено стандартизацію даних. На основі застосування таксономічного аналізу в системі ExcelXP було отримано значення інтегральних показників (табл. 4).

Узагальнення у розрізі досліджуваних підприємств свідчить про те, що протягом аналізованого періоду 2014-2017 рр. найкраща ситуація у середньому за всіма сферами системної досконалості склалася на ПАТ «Завод ім. Фрунзе» та ПАТ «Турбоатом», в той час як для ПАТ «ХАРВЕРСТ» та ПАТ «ХЕЛЗ «Укрелектромаш» характерні незадовільні рівні показників, що свідчить про необхідність розроблення рекомендацій стосовно підвищення рівня системної досконалості сфер, що аналізуються, на наведених підприємствах машинобудівної галузі.

Отже, проведений таксономічний аналіз дозволяє акцентувати увагу на низьких значеннях інтегральних операційних, фінансових та стратегічних показників, що свідчить про необхідність проведення постійної модернізації та оновлення обладнання на цих підприємствах, які, в свою чергу, потребують значного фінансування. На деяких підприємствах спостерігається високий рівень складової персоналу, якому переважно поступаються підприємства за ключовими компетентностями персоналу. Найкраща ситуація в цілому за сферою взаємодії із зовнішнім середовищем.

Висновки з проведеного дослідження. Автором запропоновано сукупність показників оцінки рівня системної досконалості підприємства за результатами його функціонування за чотирима складовими: взаємодія із зовнішнім середовищем, персонал, операційна діяльність, стратегія і фінанси; проведений таксономічний аналіз та визначені інтегральні показники за кожної складовою. Результати проведеного дослідження в цілому дозволяють зробити висновок про низький рівень системної досконалості підприємств машинобудівної галузі, що свідчить про необхідність розробки та впровадження стратегії їх трансформації, на чому і зосереджені подальші наукові дослідження автора.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кобзев П. М. Стратегическое управление рыночной трансформацией предприятий на базе системного подхода / П. М. Кобзев // Экономика развития. – ХНЕУ. – 2005. – № 1 (33). – С. 93-98.

2. Гагаринов А. В. Системная модель оценивания уровня интеграции свойств системных элементов предприятия / А. В. Гагаринов, П. М. Кобзев // Бизнес Информ. – ХНЕУ. – 2013. – № 5. – С. 246-253.

3. Лімська декларація керівних принципів контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/604_001

4. Наказу Голови КРУ «Про вдосконалення проведення аудиту ефективності бюджетних програм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0444501-05>

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-2006-%D0%BF>

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1673-2006-%D0%BF>

7. Ключков А.К. КРІ и мотивация персонала. Полный сборник практических инструментов / А.К. Ключков. – М.: «Эксмо», 2010. – 90 с.

8. Каплан Р.С. Сбалансированная система показателей / Р.С. Каплан, Д.П. Нортон. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 214 с.

9. Браун М. Г. За рамками сбалансированной системы показателей. Как аналитические показатели повышают эффективность управления компанией. / [Пер. с англ. И. Ильиной]. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2012. – 248 с.

10. Гонтарева І. В. Оцінювання системної ефективності функціонування і розвитку промислових підприємств: монографія / І.В. Гонтарева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 480 с.

11. Кизим М.О. Збалансована система показників: монографія / М.О. Кизим, А.А. Пилипенко, В.А. Зінченко. – Харків: ВД "Інжек", 2007. – 192 с.

12. Отенко І. П., Воронкова А. Э. и др. Диагностика состояния предприятия: теория и практика: монография / под общ. ред. профессора А.Э. Воронковой. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2008. – 520 с.

13. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/about>

14. Промисловість Харківської області. Статистичний збірник. – Головне управління статистики у Харківській області. – Харків, 2017 р.

15. Пономаренко Т.В. Проблематика оцінювання економічної стійкості підприємства / Т.В. Пономаренко // Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; редкол.: В.А. Верба (голов. ред.) [та ін.]. – Київ: ХНЕУ, 2016. – Вип. 38. – С. 175-187.